

УДК 821.51

Меметов Сейтяхуб Сиранович, магистр кафедры крымскотатарской филологии, ФГАОУ ВО “Крымский федеральный университет имени В.И. Вернадского”, г. Симферополь, республика Крым, Российская Федерация,
e-mail: ya.memetov@gmail.com

ТЕМАТИЧЕСКОЕ РАЗНООБРАЗИЕ ПОЭЗИИ МЕМЕДЕМИНА ЯШАРА
(1936-2007)

Аннотация. В статье поэтическое творчество Мемедемина Яшара разделяется по семантической направленности. Выделяются героические, лирические, философские, дидактические, панегирические и автобиографические произведения. Выявлены и представлены ряд стихотворных сборников, изданных при жизни поэта.

Ключевые слова: эмигрантская крымскотатарская поэзия, Мемедемин Яшар, тематическое разнообразие.

Memetov Seytyakhub Siranovich, Master of the Crimean Tatar Philology Department, “Crimean Federal University named after V.I. Vernadsky”, Simferopol, the Republic of Crimea, Russian Federation
e-mail: ya.memetov@gmail.com

THEMATIC DIVERSITY OF THE POETRY OF MEMEDEMİN YASHAR
(1936-2007)

Annotation. In the article, the poetic work of Memedin Yashar is divided into a semantic focus. The heroic, lyrical, philosophical, didactic, panegyric and autobiographical works are singled out. A number of poetic collections published during the poet's lifetime were revealed and presented.

Keywords: emigrant Crimean Tatar poetry, Memedimin Yashar, thematic diversity.

МЕМЕДЕМИН ЯШАРНЫНЪ НАЗМИЕТИНДЕ МЕВЗУ ЧЕШИТЛИГИ (1936-2007)

КИРИШ. Земаневий кырымтатар окъуйджысына таныш олмагъан иджретте (Романияда) иджат эткен муэллифлеримизден бири – Мемедемин Яшардыр (1936-2007). Чокъ языкъ ки, бугуньки куньгедже бу шаирнинъ назмиети эм иджретте, эм де Кырымда керек дереджеде огренильмеди.

Ярымадада Мемедемин Яшарнынъ иджадынен илим тарафындан тек Усеинов Т.Б. огърашмакъта – элимизде бу мевзугъа багъышлангъан бир-къач макъале ве монографиясы бар [1, 2, 3, 4, 5].

ЭСАС КЪЫСЫМ. Мемедемин Яшар 1936 сенеси Романияда, Косьтенджеде догъа. Орта мектепни битирген сонъ Букреш университетиннинъ кырымтатар болюгинде окъуй.

Ильк шиирлери “Ренклер” меджмуасында дердж этиле. Ана тильге, юрткъа ве миллетке севгисини акс эткен “Ана тиль”, “Аят”, “Бизде де бар”, “Ярында меним умютим” киби, инсанларгъа нисбетен урьмет ве сайгъысыны ифаде эткен “Хайырлы геджелер”, “Хатыра”, “Инанаман” киби шиирлери озюне айрыджа диккъат джелъп этелер.

Къайд этмели ки, муэллифнинъ иджадында “кучлю тараф” – семантикадыр. Яратыджылыгъынынъ эсас къысмы сербест шиирнен язылды ве омюрининъ сонъки йыллары бир-сыра джыйынтыкъларда басылды [6, 7, 8, 9,10].

Мевзу джеэтинден Мемедемин Яшарнынъ яратыджылыгъыны бир къач семантик ёнелишке больмек мумкюн.

Кырымтатар иджрет муэллифлерининъ ве шахсен М. Яшарнынъ эсерлеринде ветанперверлик мевзусы энъ чокъ ишлетильгенлердендир. Тувгъан

халкъынынъ эфсаневий кечмиши, Ветан асретинен янъган ве миллетининъ парлакъ келеджегинен багълы умютлер янъызсерлер яратмагъа себеп олалар.

Мемедемин Яшарнынъ озю айткъанына коре: “ватанперверлик онъа ана сютинен келип кирди ве синъди”.

Белли бир яшына къадар “таныш олмагъан” Къырым, шаирнинъ хатыраларына коре, 1990-джы сенелери оны озюне джелъп этип, юрегинде бутюн омюр бою ташыгъан къырымтатар халкъына менсюплигини къавийлештирди:

Candan süydim seni men,

Tutalmayman gizli sıırım.

Ümitlerim sende yaşay,

Watanım, dülber KIRIM!

Муэллиф тильнинъ темизлигине буюк эмиет бере, бу макъсат миллий шуурнынъ сакълап къалынмасы огърунда япылгъан муим шартлардан бири оларакъ сая.

Окъувгъа ве илимге ынтылув мевзусыны къырымтатар шириетинде та XX асырнынъ башында Усеин Шамиль Тохтаргъазы (1881-1913) озюнинъ “Нале-и Къырым” джыйынтыгъында котере. Мемедемин Яшарда да бу мевзуны четте къалдырмай ве кенъ ачыкълай.

Лирика шаирнинъ иджадында муим ер ойнай. Бу мевзу муэллифке бутюн иджадий ёлу девамында белли бир шекильде ёлдаш олып, онынъ джыйынтыкъларында акс олуна. Онынъ эсерлеринде биз платоник, чокъусы джевапсыз севги ачыкъланмасыны раст кетиремиз:

Нещин кетме демединъ?

Нещин кетме демединъ

Козюм къара коръгенде?

Нещин сарып суймединъ

Менде умют питкенде?..

Мемедемин Яшарнынъ иджадында фельсефе мевзусыны къайд этсек, бу ёнелиште эсерлер онынъ сонъки «Нокъта» китабында нешир олунды. Адий

инсан даим къартайгъан сонъ, омюримни догъру кечирдим экен, деп ойланып башлай. Бу ойлар къартлыкънынъ мусбет ве менфий тарафлары акъкъында фикир юрсетювнен къарыша. Шаирнинъ “Акъ керванлар” шииринде рухий тюшкюнлик ве менфий дуйгъулар корюнип тура.

Муэллиф озь иджадында дидактикагъа да муим ер айыра. Онынъ эсерлери – земане девир дидактик эдебиятнынъ классик нумюнесидир. Бу шиирлер синтез олгъан кенъ тематик спектрни ташымакъта: дидактик-диний, дидактик-ахлякый, дидактик-фельсефий...

Körersin sen kişi kalmay

Ebediyen ayatta.

Onun için tüz olmak,

En kerek şey hayatta!...

Мемедемин Яшар кемалына еткен, баягъы кучлюю шаир олып, къалемини сатира жанрында да сынап бакъа.

Аятнынъ кечиджилиги, бу дюньянынъ “кучлююлери”нинъ тенкъиди киби бугюнъде-бугунъ озь актуаллигини джоймагъан мевзуларны ача.

Шаир, тамырларынен ве рухынен багълы олгъан ерни, Ватаныны алгъышлай. Онынъ бу ёнелиште язылгъан бир сыра панегирик шиирлеринде бизге таныш джографик адларны коръмек мумкюн, меселя: Къырым, Багъчасарай, Чатырдагъ, Акъмесджит ве иляхри.

Истидатлы педагог ве психолог оларакъ, Мемедемин Яшар бала шиирлерини де яза. Анъаневий тарзда бу эсерлер кучюк колемли олуп, къыска сатырлардан ибарет олуп, кичик балачыкъны гиперболашкъан дюньясыны ачыкълай:

Semirâşık güzel kızşık,

Yedi yaşın totıra.

Ana, baba katında,

Özin sıkımay otura...

Автобиографик характер ташыгъан эсерлер шаирнинъ иджадында муим ер тутмакъта. Черчивесинде шаир шахсий аятынынъ ве ички дюньясынынъ акс

олунмасына эаслана. О, бойле меселелерни котере: “бир де-бир менфий къарамангъа мунасебет”, “ватанпервер мевзуларда фикир юрсетюв”, “аяткъа ве олюмге мунасебет”, “озюнинъ кечмишини хатырлав” ве иляхри.

Бу ёнелиште язылгъан шиирлеринден бири – “Бияз” шииридир:

Ekseriyeti men nedir biyaz?

İlkbahar başında zerdali biyaz.

Dagların tobesi biyaz.

Dagların kokregi biyaz.

Barışını korıgan dawaşlar biyaz.

Biyazga, karaga, sarıga

Karagan kozlerim biyaz.

Tuşuncelerim biyaz.

Areketlerim biyaz

Kalbimde lımrıdağan niyetlerim biyaz.

НЕТИДЖЕ. Мемедемин Яшар семантика тарафыдан бутюн мевзулар спектрини ачыкълай. Ветанперверлик мевзусы Мемедемин Яшарнынъ иджадында эасны тешкиль этмекте.

Лирика муэллифке бутюн иджадий ёлу девамында белли бир шекильде ёлдаш олып, онынъ джыйынтыкъларында акс олуна.

Шаир яш несильнинъ тербиеленмесинде буюклернинъ муим ерини къайд эте. Мемедемин Яшар истидатлы педагог оларакъ, бала шиирлерини де яза.

Муэллиф кескин сатирасыны инсанны ёкъ эмек ичюн дегиль де, оны догъру ёлгъа къоймакъ ичюн ишлете.

Панегирик жанры инсанларгъа къадимий заманлардан беллидир. Шаир актив шекильде, семерели бу ёнелишни де озь иджадында ишлете.

Эминимиз ки, Мемедемин Яшарнынъ назм мирасы къырымтатар эдебият джерьянында озь ерини тапар.

Список источников:

1. Къырымтатар иджрет эдебияты [Крымскотатарская эмигрантская литература]: Учебное пособие / Сост: Куртумеров Э. Э, Усеинов Т. Б., Харахады А. М – Симферополь: Крымучпедгиз, 2002. – 256 с.
2. Усеинов Т.Б. Автобиографические стихи Мемедмина Яшара // Культура народов Причерноморья. – 2014. – №267. – С. 177-180 – ISSN 1562-0808.
3. Усеинов Т.Б. Лирические стихи Мемедмина Яшара // Учёные записки Таврического национального университета имени В.И. Вернадского. Серия “Филология. Социальные коммуникации”. – 2014. – Том 27 (66). – №3. – С. 314-319. – ISSN 1606-3715.
4. Усеинов Т.Б. Народный стих Мемедмина Яшара. Книга 2. – Симферополь: КРП “Издательство “Крымучпедгиз”, 2009. – 160 с.
5. Усеинов Т.Б. Теоретический аспект народного стиха Мемедмина Яшара // Учёные записки Таврического национального университета имени В.И. Вернадского. Серия “Филология. Социальные коммуникации”. – 2014. – Том 27 (66). – №4., Ч. 1. – С. 35-39. – ISSN 1606-3715.
6. Memedemin Y. Kalem oyunları: Şiirler. – Bukreş: Kriterion, 1996.
7. Memedemin Y. Nokta. – Constansa: Editura Europolis, 2003.
8. Memedemin Y. Semraşık'nın dünyası. – Kostenci: Europolis Basımüyi, 2000.
9. Memedemin Y. Anka: Şiirler. – Bukreş: Kriterion, 1997.
10. Memedemin Y. Yıldızlarga aşılğan emel. – Constanta: Editura Europolis, 1999.

Дата публикации: 11.02.2018